

Wijzigingen Sumo 2026

Er zijn drie aanleidingen om de Subsidieregeling Monumenten Fryslân aan te passen.

1. *Verruiming*: In het kader van de vaststelling begroting 2026 is besloten om het gedecentraliseerde rijksbudget volledig te matchen/cofinancieren overeenkomstig de inspanningsverplichting die afgesproken is met het Rijk. Dit leidt tot een verhoging van het beschikbare budget van ruim € 2,6 mln. naar ruim € 3,4 mln. en biedt een mogelijkheid om nog beter aan te kunnen sluiten op restauratiebehoefte. Aanpassing is ook wenselijk om onnodige onderbesteding door beperkende regels te voorkomen.

2. *Vereenvoudiging*: dit is een al lang gekoesterde wens die extra actueel werd vanwege het bestuursakkoord. De vereenvoudiging zit hem in de eerste plaats in het feit dat enkele bepalingen uit de regeling zijn geschrapt, vereenvoudigd en begrijpelijker geformuleerd. Daarnaast wordt het aanvraagformulier vereenvoudigd. Hoe de achterliggende subsidieregeling er uit ziet zal de meeste aanvragers namelijk minder interesseren. Natuurlijk is er een samenhang met de regeling maar ook belangrijk is om te bekijken hoe het aanvraagformulier eenvoudiger kan en of de regeling hierop aangepast kan worden. Vereenvoudiging van het aanvraagformulier is naast de regeling dan nog een aparte actie.

3. *Harmonisatie*: vanuit het monumentenveld landelijk (monumentenorganisaties, rijk en IPO) is er een wens voor meer afstemming tussen de verschillende provinciale subsidieregelingen.

De volgende wijzigingen in de Sumo zijn doorgevoerd.

1. Verhogen maximale subsidie naar € 500.000

Een deel van de grote restauraties valt wat betreft subsidieregelingen van Rijk en Provincie tussen wal en schip. De maximale subsidie bij de provincie is € 250.000 bij € 500.000 subsidiabele kosten. Voor kanjerrestauraties bij het rijk dienen de subsidiabele kosten tenminste € 2,5 mln. te zijn. Door de maximale provinciale subsidie te verhogen naar € 500.000 bij € 1 mln. subsidiabele kosten, kan voor een deel in deze leemte worden voorzien. Een hoger maximum is niet wenselijk vanwege het risico dat door teveel grote aanvragen er onvoldoende budget overblijft voor de kleinere plannen. Het maximale subsidiebedrag wordt verdubbeld tot € 500.000,-.

2. Meer mogelijkheden voor deelrestauraties

Vanwege beperkingen in het budget en om te zorgen voor onderscheid met de onderhoudsregeling van het Rijk (SIM) geeft de Sumo prioriteit aan totaalrestauraties. Dat betekent dat een subsidie in beginsel alleen mogelijk is als het casco van het monument als geheel matig of slecht is. Deelrestauraties zijn alleen mogelijk voor "zelfstandige bouwkundige eenheden" en een limitatieve lijst met "zelfstandige onderdelen". Voor zowel eigenaren als subsidieverstrekker is het financieel vaak aantrekkelijker om een monument gedeeltelijk te restaureren zodat investeringen kunnen worden gespreid, verder verval kan worden voorkomen en niet hoeft te worden gewacht op een (duurdere) totaalrestauratie. Subsidie van noodzakelijke restauraties van gedeelten van een monument kan nu in bepaalde gevallen niet. Voorbeeld is een monument waarvan het dak (als geheel) slecht is maar waarvan het casco als geheel redelijk of goed is. Die gevallen komen ook niet voor de SIM-regeling bij het Rijk in aanmerking, omdat die regeling op onderhoud is gericht. Deze categorie valt dan tussen wal en schip.

Uitbreiding lijst zelfstandige onderdelen voor deelrestauraties. In de regeling is een limitatieve lijst van zelfstandige onderdelen opgenomen. Die lijst wordt soms als te beperkt ervaren. Daarbij worden met name het ontbreken van de volgende onderdelen genoemd:

- daken/kappen (is nu alleen beperkt tot kerken en boerderijen)
- tegeltableaus
- muur- en plafondschilderingen
- monumentale interieurs

Deze onderdelen worden toegevoegd aan de lijst met zelfstandige onderdelen in de regeling.

Schrappen weigeringsgrond voor deelrestauraties waarvoor subsidie binnen 15 jaar is verleend.

De huidige regeling bepaalt dat de subsidie wordt geweigerd als voor de deelrestauratie in de afgelopen 15 jaar reeds subsidie is verleend. Deze weigeringsgrond is geschrapt. Dit is een verruiming, vereenvoudiging en een harmonisatie (alleen Fryslân hanteert dit) en kan ook goed worden onderbouwd. De regeling bepaalt dat de werkzaamheden worden uitgevoerd volgens de in de beroepsgroep van restauratiebedrijven geldende normen. Verder geldt dat, om voor subsidie voor een deelrestauratie in aanmerking te komen, het zelfstandig onderdeel of de zelfstandig bouwkundige eenheid in een matig of slechte staat dient te zijn. Als het zelfstandig onderdeel of de zelfstandig bouwkundige eenheid, ondanks de in het verleden correct uitgevoerde restauratie, toch binnen 15 jaar weer matig of slecht is, moet het mogelijk zijn voor de restauratie opnieuw subsidie aan te vragen.

Verhogen maximumsubsidie voor deelrestauraties van € 125.000 naar € 250.000.

Veel grote(re) monumenten kunnen niet goed uit de voeten met het huidige maximumbedrag van € 125.000. Dat maximum is verdubbeld. Dat ligt ook voor de hand, gelet op de verdubbeling van het maximum voor een totaalrestauratie.

3. Laagdrempelige regeling voor gemeentelijke monumenten en schrappen subsidiemogelijkheid karakteristieke panden (wel lening)

In plaats van het aanwijzen van provinciale monumenten wordt binnen het provinciale erfgoedbeleid al jarenlang gekozen voor het stimuleren van *gemeentelijke* monumenten. Het subsidieplafond voor deze categorie wordt echter vaak niet bereikt. Het signaal uit het monumentenveld is dat de inspanningen en kosten om tot een aanvraag te komen, vaak te hoog zijn in verhouding tot de maximale subsidiemogelijkheid van € 25.000. Om hierin te voorzien, wordt de regeling voor gemeentelijke monumenten laagdrempeliger gemaakt door de indieningsvereisten te verlagen. Zo wordt er ook meer aangesloten op de indieningsvereisten bij gemeenten zelf, hoewel die ook onderling verschillen.

Wijzigingen voor meer laagdrempelig maken.

De volgende wijzigingen zijn doorgevoerd:

- in plaats van een bestek en begroting kan worden volstaan met een werkomschrijving en uitgewerkte offerte. Als de restauratie omgevingsvergunningplichtig is, wordt dit aangevuld met de stukken die behoren bij een aanvraag omgevingsvergunning;
- schrappen van de weigeringsgrond dat het restauratieplan moet worden opgesteld door een architect en de verplichting dat de activiteiten worden uitgevoerd onder directievoering van een architect. Deze verplichting staat niet in verhouding tot het maximale subsidiebedrag dat voor dit onderdeel beschikbaar is en wordt ook niet door gemeenten zelf gehanteerd.

Verwacht wordt dat dit tot een toename van aanvragen leidt. Een goede communicatie en publiciteit hiervoor is wel nodig.

Schrappen mogelijkheid karakteristieke panden

Ook voor deze categorie wordt weinig subsidie aangevraagd. Daarnaast is deze categorie in de praktijk lastig te toetsen omdat gemeentelijke regelingen met sloopbescherming voor karakteristieke panden nogal verschillend en ingewikkeld zijn en niet altijd een goede borging geven. Bovendien is de verhoging van het monumentenbudget, gelet op de bestuursovereenkomst met het Rijk, primair voor de rijksmonumenten bedoeld. Daarom wordt naast Rijksmonumenten de focus op gemeentelijke monumenten gelegd. Dat stimuleert het gemeentelijk monumentenbeleid en geeft de beste borging voor behoud van monumentale waarden. Door de bovengenoemde aanpassing worden ook hiervoor meer aanvragen verwacht. De subsidie voor *karakteristieke panden* is daarom geschrapt. De categorie karakteristiek blijft wel in aanmerking komen voor een laagdrempelige lening van het Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân.

4. Schrappen mogelijkheid plankosten

Dit is jarenlang als een apart aan te vragen subsidie categorie met een apart subsidieplafond gehanteerd. De laatste jaren wordt hier echter maar sporadisch gebruik van gemaakt. Plankosten vallen onder de subsidiabele kosten van de (deel)restauratieplannen. De Sumo maakt het ook mogelijk om na toestemming van GS subsidie te krijgen voor de kosten t.b.v. die plannen, als die kosten zijn gemaakt vóór het indienen van de aanvraag. In het kader van de wens tot vereenvoudiging is daarom dit geschrapt als apart aan te vragen subsidie categorie.

5. Laagdrempelige regeling voor boerderijdaken

Gelet op de bijzondere positie van boerderijen in het Friese erfgoedbeleid (Werkplan Takomst Fryske Pleats) is in het Omgevingsprogramma Erf-goed 2025-2028 opgenomen dat aanvragen voor boerderijdaken als laagdrempelige deelrestauratie kunnen worden ingediend binnen de Sumo. Dit als vervolg op de eerdere laagdrempelige en succesvolle Subsidieregeling Daken Fryske Pleatsen 2023 met aanvragen tot € 25.000.

Binnen de Sumo kunnen aanvragers onder voorwaarden in aanmerking komen voor een subsidie voor een dakrestauratie binnen een totaalrestauratie, tot maximaal 500.000. Daarvoor geldt dat het gehele casco van het monument in matig of slechte staat moet zijn. Als dat niet zo is, kan het dak mogelijk voor een deelrestauratie in aanmerking komen, tot maximaal € 250.000. Daarvoor geldt dat het casco van het (gehele) dak matig of slecht moet zijn. De wijziging is om, naast deze mogelijkheden, een laagdrempelige mogelijkheid op te nemen voor herstel van één of meerdere dakvlakken van boerderijdaken. Daarbij geldt dat de traditionele dakbedekking moet worden gerestaureerd of de bestaande niet traditionele dakbedekking wordt vervangen door traditionele dakbedekking. Door dat laatste is het bijvoorbeeld mogelijk golfplaten te vervangen door traditionele dakbedekking (reconstructie riet- of pannendak).

Gelet op de bijzondere betekenis van Friese monumentale boerderijen, het prominente beeld dat de daken van die boerderijen innemen in het cultuurlandschap en de ten opzichte van veel andere gevallen relatief hoge kosten die herstel van dergelijke daken met zich brengt, wordt voor deze categorie een afzonderlijke subsidie beschikbaar gesteld.

In het verlengde van hiervoor wordt de laagdrempelige mogelijkheid alleen voor rijksmonumentale en gemeentelijke monumenten opengesteld. Ook geldt hiervoor hetzelfde maximale subsidiebedrag van € 25.000.

6. Samenvoegen subsidieplafonds restauratie rijksmonumenten, rijksmonumentale boerderijen en groene rijksmonumenten

Door de budgetverhoging is de kans op plafondoverschrijdingen kleiner geworden. Het opnemen van een voorrangscategorie voor boerderijen in agrarisch gebruik en groene monumenten in de vorm van een apart plafond, is daarom minder noodzakelijk. De subsidieplafonds voor rijksmonumenten zijn daarom samengevoegd. Dat voorkomt ook meer dat achteraf tussen plafonds moet worden geschoven. Na deze samenvoeging en na de hiervoor genoemde wijzigingen zijn er dan 3 subsidieplafonds, wat overeenkomt met de paragrafen van de Sumo.

7. Bewoonde vuurtorens als uitzondering voor (niet subsidiabele) woonhuizen

Woonhuizen zijn uitgesloten van subsidie, in lijn met de rijksregeling. In de Sumo gelden voor verschillende typen bewoonde monumenten die oorspronkelijk niet als woning gebouwd zijn uitzonderingen, bv boerderijen, kerken en watertorens. Ook de categorie vuurtorens wordt hieraan toegevoegd.

8. Ondergeschikte wijzigingen

Daarnaast zijn er nog een aantal wijzigingen van redactionele of ondergeschikte aard.